

MAHMUD EROL KILIÇ İLE ŞEMSÎ HİKMETİN İZİNDE TASAVVUF, İNSAN VE ZAMAN ÜZERİNE

MUHAMMED BEDİRHAN-EMRE KABLAN
(Röportaj)

“Tasavvuf olmasaydı ben ne olurdu bilmiyorum.”

Bazı isimler vardır ki, tarihsel bir kişilik olmaktan çıkıp zamanüstü bir sese dönüşür. Kuşkusuz, Tebrizli Şems böyle bir sestir. Onun sözleri yalnızca Mevlânâ'nın yüreğini tutuşturmakla kalmamış, Mevlânâ aracılığıyla irfan geleneğinin karanlıkta kalmış kıvrımlarını da kendi nuruyla aydınlatmıştır. Şems, her çağda anlaşılması güç ama hissedilmesi kolay olan “yananların lisanı”dır. Ve belki de bugünün insanı için en çok ihtiyaç duyulan şey, hakikatin ateşiyle yanmış âriflerin dilinden çıkan sözleri yeniden işitmektir.

Elimizdeki bu söyleşi, kadim âriflerin sesinin çağdaş bir yankısı sayılabilecek bir isimle gerçekleştirildi: Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç. Onu yalnızca bir akademisyen olarak tanımlamak

eksik olur. O, geleneği güncelin diliyle konuşan; tasavvufu kavramların ötesine taşıyarak, irfanın bugünkü karşılıklarını arayan bir yolcudur. Şems, Mevlânâ ve Şeyh-i Ekber İbnü'l-Arabî gibi büyük âriflerin mirasını yalnızca kitaplarda değil, bir hâl dili olarak yaşayan ve yaşatmaya çalışan bir irfan ehlidir.

Bu söyleşide Mahmud Erol Kılıç ile sadece tasavvuf geleneğinin mahiyeti üzerine değil; aynı zamanda modernliğin, yapay zekânın, akademik dünyanın ve gelenekle kurulan ilişkinin kırılma noktaları üzerine de konuştuk. Şems'in Mevlânâ ile mülâkâtı nasıl Mevlânâ'yı bir kıvama erdirdiyse, Mahmud Erol Kılıç'ın günümüzde “tasavvuf sosyolojisi”ne ve “yolcuya rehber olamayan yapılar”a yönelik değerlendirmeleri de bu geleneğin gelecekte diri kalmasına katkı sunan bir irşad sesi hüviyetindedir.

Kıymetli hocam, tasavvuf sizin için genel olarak ne ifade ediyor? Bugün tasavvufa ihtiyaç var mıdır? Varsa neden ihtiyaç vardır?

Birinci sorunuz şahsî bir soru, yani benimle ilgili. Bu biraz kişisel eğilimlerle ilgili bir meseledir. Her bireyin estetik, mekân ve mûsikî zevki farklıdır. Din veya hayat felsefesi

dediğimiz kavramlar da belirli modeller ve açıklama sistemleri üzerinden ifade edilir. Bağlı olduğumuz aziz dinimizin, İslâm'ın peygamberi bellidir: Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) Efendimiz. O'nun getirdiği emanet, Vedâ Haccı'nın ardından ümmete teslim edilmiştir. O teslimden itibaren bu din, önce ashâb, sonra tâbiîn, ardından tebe-i tâbiîn ve nihayet bugüne dek bu dine mensubiyet iddiasında bulunanlar tarafından açıklanmış, yorumlanmış ve her biri kendi derecesi, anlayışı ve idraki nispetinde bu büyük hazineden istifade etmiştir.

Bu hazine içerisinde, dünyanın zahirine dair meseleler bulunduğu gibi, insan hayatının maddî yönüyle ilgili alanlar da yer almaktadır. Bu alanlarla ilgilenenler daha çok hukuk gibi ilimleri geliştirmiş ve mezheplerin doğmasına zemin hazırlamışlardır. Ancak bu hazine içerisinde, felsefî anlamda “metafizik”, âriflerin ifadesiyle “mâneviyat” adını verdiğimiz konular da yer alır. Bu konular da ayrı bir damar olarak ele alınmış, geliştirilmiş ve şerh edilerek bugüne taşınmıştır. Her biri kendi içinde bir düşünce geleneği oluşturmuştur.

Eğer kalbî yönelişiniz ve ilgi alanınız daha çok

mânevî meseleler üzerine yoğunlaşıyorsa, bu damarla bir yerde ister istemez yollarınız kesişir. Bu damara daha sonra “tasavvuf” adı verilmiştir. Ben kendimi bildim bileli bu yöne meyletmişimdir. İnsan hayatında zamanla birtakım değişimler olabilir; çocukluk, gençlik, orta yaş ve yaşlılık dönemlerinde farklılıklar yaşanabilir. Siyasi görüşler değişebilir, zevkler dönüşebilir. Ancak mânevî yönelimim sabit kalmıştır. Tasavvuf olmaksızın kendimi tanımlayamam. Bu, aşırı bir ifade gibi görünse de, tasavvuf olmasaydı ne olurdu, bilmiyorum. Dinî düşünce sistemimi, imanımı ve hayatımı büyük sûflerden ve onlardan okuyabildiklerime borçluyum. Okuduklarımdan ne ölçüde nasiplendim o ayrı bir konu; fakat düşünce çizgim, bütün zaafıları ve doğruları ile âriflerin geleneğine bağlıdır. Bu sebeple tasavvuf, benim dünya görüşümü teşkil eder.

Şunu da özellikle belirtmek gerekir ki, tasavvuf dinden bağımsız bir yapı değildir. Günümüzde bu kavram fazlasıyla kullanılıyor ki bu da beni rahatsız ediyor. Bunun sebebi modern dünyanın kavramsal parçalanmışlığıdır. Modern dönemde birçok farklı “İslâm” yorumu ortaya çıktığı için, kendi

konumumuzu açıklayabilmek adına “Tasavvufî İslâm” gibi ifadeler kullanmak zorunda kalıyoruz. Oysa Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde böyle bir ayırıma gerek yoktu. İslâm denildiğinde zaten tasavvufî bir İslâm anlaşılırdı. Şeyhülislâmın, padişahın ve halkın zihnindeki din anlayışı, tasavvuf süzgecinden geçmiş bir İslâm'dı. Fakat günümüzde çeşitli İslâm yorumları, hatta baskın hâle gelen yorumlar sebebiyle, tasavvufa vurgu yapma ihtiyacı doğdu. Bu da bir tür yenilik sayılabilir; çünkü tasavvuf tasavvuf demekten neredeyse yorulduk. Eskiler sûfî kelimesini bile çok sık kullanmazlardı.

Durumu bir benzetmeyle açıklayacak olursak; çayı şekerli içiyorsanız şekeri içine atar, karıştırırsınız. Şeker görünmez ama tadından şekerli olduğu anlaşılır. Tasavvuf da böyledir; hayata karışan, gündelik hâlimizde fark edilen bir ruh hâlidir. Oturuşta, kalkışta, yemede, içmede, ibadette ve hatta siyasî tutumda kendini belli eder. Bugünse, bu hâli açıklamak zorunda kalıyoruz çünkü kavramlar yer değiştirdi. “İslâm” deyince karşıdakinin aklına farklı şeyler geliyor. “Sünnîyim” dediğinizde bile “el-Kâide” ile mi ilgilidir acaba diye soruluyor. Bu bir kavram kargaşasıdır. Modernite

Bağlı olduğumuz aziz dinimizin, İslâm'ın peygamberi bellidir: Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) Efendimiz. O'nun getirdiği emanet, Vedâ Haccı'nın ardından ümmete teslim edilmiştir. O teslimden itibaren bu din, önce ashâb, sonra tâbiîn, ardından tebe-i tâbiîn ve nihayet bugüne dek bu dine mensubiyet iddiasında bulunanlar tarafından açıklanmış, yorumlanmış ve her biri kendi derecesi, anlayışı ve idraki nispetinde bu büyük hazineden istifade etmiştir.

nasıl tüm kavramları altüst ettiyse, İslâm dünyasının zihnî bütünlüğünü de sarsmıştır. Sonuç olarak, ben Allah kabul etsin, tasavvufi yoruma meyleden bir araştırmacı kimliğine sahibim.

Modernite artık bitti, post modernite de bitti. Önümüzde yepyeni bir mesele duruyor. Yeni bir çağ açılıyor, dijital çağ. Yapay zekâdan bahsediyoruz artık. Bu çağda tasavvuf bize bir şey söyleyecek mi? Bu tarz mânevî disiplinlere ihtiyacımız olacak mı yoksa artık miâdını doldurmuş, müzede yerini almış bir kültür ögesine mi dönüşecek?

İnsandan ruhunu söküp almadığımız sürece, i'nsanda ruh hala onda var olduğu sürece,

bu ilim de, bu yoğurt yiyiş tarzı da, bu reviş de kıyamete kadar devam edecektir. Ta ki insan ruhunu teslim ettiğinde belki bırakmış olabiliriz. Dolayısıyla insan ruh maa'l-cesed olmaya devam ettiği sürece, ruhani bir ilim olduğu için tasavvufa ihtiyaç sürecektir. İsterse her türlü yapay zeka olsun, onun son versiyonları çıksın, bir gerçek değişmez. Yani Allah "Ben Adem'e, ben insana ruhumdan üfledim" diyor, "makineye üfledim" demiyor. Dolayısıyla makineler, makineleşme ileri gidebildiği kadar gitsin makine insanlaşamaz. Makineleşmek kümülatif bilimler açısından insanlığın hayrına da olabilir. Benim kanaatime göre makinelere öyle şeyler öğretilecek ki, bu öğrenmeyle birlikte mesela kümülatif dini ilimlerin de sonu gelecek. Ama tasavvufun, aşkın, aşk edebiyatının değil

yani... Zira emanet insandadır, Hak insandan görülür, Hak insandan sürülür. Dolayısıyla bu devran insan üzerine inşa edilmiştir. Efrâd-ı âsumân, insanın etrafında döner. İnsan Hakk'ın zâhiri, Hakk insanın bâtınıdır. Ruhu olduğu sürece insana verilen bu emanet ondan sökülüp alınmadığı sürece bütün mekanik çalışmalar insana hizmet edebilir. Yalnız şeytani zeka sahipleri bu araçları kullanarak kaosa ve teşevvüşe sebebiyet verebilir en fazla. Yoksa insanın saltanatını, varlık âlemindeki imâmet ve hilâfet rütbesini elinden alamaz. Ama ne yapar? Kafasını karıştırabilir, yoluna engeller çıkarabilir eğer şeytanın eline geçerse bu cihaz. Eğer şeytanın, şeytani düşüncenin eline geçmezse, aslında ben bu tür çalışmaların, din sadece kümülatif ilimlerden ibarettir, diyenlerin sonunu getireceği kanaatindeyim. Ne

gibi; mesela, siz bugün bütün tabakat kitaplarını, Ahmet'ten Mehmet'e, Mehmet'ten Hasan'a, Hasan'dan Ali'ye şeklindeki rivayet silsileleri ile beraber hadis kitaplarını vs. yüklediğiniz zaman, ki öyle bir çalışmanın da yapıldığını duyuyorum Bahreyn'de, bu şekilde bütün matbu-mahtut hadis rivayetlerini ve usul-i hadis metinlerini yüklediğiniz zaman İlahiyat fakültelerinde hadis branşının yapacağı bir iş kalacak mı bilmiyorum. Mesela makineye bir hadisi soracaksınız. Hemen size “revâhu Dârimî” ve “senedinde şunlar var”, “senedinde Ahmet diye bir isim var, falanca tabakata göre o sika değil, zayıf” şeklinde bilgileri verecek mesela. Şerhlerden diyelim ki, o hadise şerh getirmiş şarihler varsa “falanca şarih şöyle diyor bu hadis hakkında” diyecek, önünüze malzemeyi koyacak. Malzeme bilgisini sağlamada çok işe yarayacak makine. Sen bizden bir sonraki kuşaksın ama çok da sonraki de değilsin o yüzden sen de hatırlarsın. Mesela doktora, yüksek lisans çalışmaları yaparken biz bir hadis falan aradığımızda o zaman *Concordance* diye bir kitap vardı. Bizden önceki büyüklerde *Concordance* da yoktu. Sayfa sayfa arıyorlardı, sonra *Concordance* çıktı. *Concordance*'a bakar hale

geldik. Ondan sonra bizim zamanımızda yeni yeni cdler çıkmaya başladı; Mektebetü'l-hadis falan diye. Orada bir hadisi arıyordunuz, hemen size bulup getiriyordu. Çok büyük kolaylık oluyordu bu. Şimdi onun da daha ilerlemiş bir versiyonu olarak yapay zekanın hadis ilmine girişini bekliyoruz diyelim.

-Daha tuhafı var hocam, belki duymuşsunuzdur. “Bütün ilk dönem metinlerini toplayıp yapay zekaya “İslam'ı yorumla” komutu verme girişiminden söz ediliyor.

İşte tam da bu noktada, mezhep olarak oradan ayrıldığını belirtmem gerekir. Tüm metinlerin yapay zekâyâ yüklenmesi faydalı olabilir, evet; fakat yorumlama faaliyeti beşeridir, insanidir. Ben yapay zekâyı “bana malzeme sağla, kaynak getir” komutuyla kullanırım; fakat “şunu yorumla” dendiğinde, kusura bakma, sen orada dur derim. Yorumu biz yaparız. Yeter ki bize malzemeyi ulaştırsın. İşte tam da bu ayrımда yollarımız farklılaşır.

Ne yapacağını bilemeyen, yorum yapma yetisi olmayan kimseler için yapay zekâ bir tür kurtarıcı gibi görünebilir. Fakat Allah'a hamdolsun, biz tasavvuf mektebindeniz ve

tasavvuf, özünde bir yorum mektebidir. Dolayısıyla yorum yapma kapasitesi, bu geleneğin tabii bir parçasıdır. Bizden önce de yapılmıştır, hem de en güzel şekliyle. Biz yorum yaparız demek haddimize düşmez; ancak diyebiliriz ki, büyük sûfiler zaten bu yorumları yapmışlardır. Belki zamanla bu yorumlar yapay zekâ tarafından da öğrenilir; hatta bir gün “sûfi bir yapay zekâ” dahi geliştirilebilir. Ancak bazı şeyler yine de onun erişemeyeceği derinliktedir.

Burada kümülatif derken kastettiğim şey, hacimsel ve matematiksel olarak büyük veri yığınlarına ulaşmadaki güçlüğü bu teknolojiyle aşabilme imkânıdır. İkinci olarak, bu mesele fıkıh ilmine de uygulanabilir. Tüm fetâvâ kitapları, farklı mezheplere ait fıkıh eserleri yapay zekâyâ yüklendiğinde, örneğin zekât vermek isteyen biri bir tuşa basarak İmam Mâlik'e göre şöyle, Ahmed b. Hanbel'e göre böyle diye yanıt alabilir. Zaten bu yönde çalışmalar mevcut. İran'ın Kum şehrinde bulunan Nur isimli bir enstitü, yıllardır bu tür dijital veritabanı çalışmaları yürütmektedir.

Örneğin, “Siyer” başlıklı bir DVD'lerinde, tüm siyer kaynaklarını yüklemişler ve

bunları yalnızca dijital olarak değil, arama yapılabilir şekilde sistemlemişlerdir. Böylece bir kavramı İbn Kesîr’de ya da başka bir kaynakta aramak için sayfa sayfa taramak gerekmez; arama komutu verildiğinde sistem o kavramın geçtiği tüm yerleri otomatik olarak getirir. Tefsir için de benzer bir sistem kurmuşlardır. Sünnî ve Şîî tefsir kaynaklarının tamamı dijital olarak bir araya getirilmiş ve herhangi bir kavram girildiğinde sistem, ilgili tüm bölümleri sıralamaktadır. Aynı durum fıkıh için de geçerlidir. Bütün fetvâ kitapları tarandığında, müftülerin işi büyük ölçüde kolaylaşacaktır. Artık sayfa sayfa taramaya gerek kalmayacak.

Astroloji gibi alanlarda da benzer bir durum vardır. Kadim astroloji oldukça zor bir ilimdir. Bir kişinin astrolojik haritasını klasik yöntemle çıkarmak bir haftayı bulabilir. Ancak bugün bazı bilgisayar programları bu işlemi saniyeler içinde yapabilmektedir. Bu programlar oldukça pahalıya satılır; astrologlar da bu programları kullandıklarını gizleyip, kendi hesaplamalarıymış gibi sunarlar. Doğum lokasyonu ve zamanı girildiğinde sistem kişinin astrolojik haritasını çıkarır; yorum da istenirse sistem yüz sayfalık analiz sunar. Bunu da danışana yüksek bir

ücret karşılığında sunarlar. Oysa bütün süreci bilgisayar gerçekleştirmiştir. Eskiler bu hesapları kendi elleriyle yaparlardı. Bugün bu tür teknolojik imkânlar, söz konusu ilimlerin geleneksel usullerini işlevsiz hâle getirebilir.

Ancak yorumlama meselesine gelince; hermenötik alanlar, özellikle de mânevî ilimler için bu yeterli olmaz. Tasavvuf gibi mânevî alanların da yazılı metinleri vardır ve bu teknoloji bu metinlere ulaşım açısından elbette fayda sağlayabilir. Örneğin bir kavramı Gazzâlî’nin İhyâ’sında, İbnü’l-Arabî’nin Fütûhât’ında ya da Fusûs ve onun şerhlerinde tek tek taramak yerine, sistemin bunu sizin adınıza yapması zaman kazandırabilir. Bu yönüyle kullanışlıdır. Fakat yorum meselesine gelince, mesele farklıdır. Yorum anı geldiğinde devreye kişinin maneviyatı girer; burada makinenin katkısı sınırlı kalır. Evet, sistem tüm malzemeyi önünüze koyar; ancak ilham, keşf, tecrübe ve mânevî makam gibi unsurlar ancak insan üzerinden işlemektedir. Yorum, kişinin bulunduğu mânevî dereceye göre şekillenir. Bu noktada “maneviyat teknolojisi” devreye girer. Yani kişi, hangi mânevî makamdaysa, yorumunu da o makamdan yapar.

-İnsanın çok katmanlılığı üzerine kurulu tasavvufun anlayışı. Tek katmandan ibaret değil, hatta tasavvufa göre sadece insan değil, bütün âlem çok katmanlı. Fakat biz bu çok katmanlılığı nasıl idrak edeceğiz? Bunun yöntemi nedir? Bu çok katmanlı yapımız, anladığımız kadarıyla önümüzdeki yeni yüzyılda bizim en temel insanlık nüvemiz, cevherimiz olacak. Diğer geri kalan şeyler zaten ortak olduğumuz hususlar yani. Bunu nasıl keşfedeceğiz ve insana bunu nasıl öğreteceğiz?

Aziz kardeşim, tasavvufun dile getirdiği hakikatler ne zamana ne de mekâna bağlıdır; gelişme geçici tespitler değildir. Bunlar, evrensel ve her daim geçerli prensiplerdir. İşte bu yüzden biz bu yaklaşımı “tradisyon” olarak adlandırıyoruz. Tasavvufun sözünü ettiği çok katmanlılık, aslında insan aklının ürettiği bir kurgu değil, ilâhî bir düzendir. Tasavvuf bu düzeni icat etmez; sadece onu tasvir eder, görünür kılar. Zaten bu düzen, ontolojik olarak mevcuttur. Cenâb-ı Allah, “Biz size ilmi derece derece verdik” buyurmaktadır. Yani bilgi tek blok hâlinde verilmemiş, merhale merhale, dereceli şekilde sunulmuştur. Bu da bize gösterir

ki, ilimde derinleşme, yani dikey hareket esastır. Aşağıya doğru iniş, yukarıya doğru yükseliş mümkündür. İşte buna enfüsî yolculuk denir.

Bugün kozmologların, psikologların, fizikçilerin ve kuantum teorisyenlerinin -ki hepsi dindar olmak zorunda da değildir- geldiği nokta, tasavvufun kadimden beri söylediği bu çok katmanlı yapının bilimsel olarak da teyit edilmesidir. Modernite bu geleneksel dünya görüşünü yerle bir etmiş; her şeyi eşitlemeye kalkarak hiyerarşi ilkesini ortadan kaldırmıştır. “Eşitlik” adı altında aslında adaletsizliğin kaynağı olan bir düzene kapı aralanmıştır. Bugünkü kriz, insanların bu hakikati nasıl yeniden keşfedecekleri meselesidir. Ve kanaatimce, bu keşif çoktan başlamıştır: *İnsanlık fabrika ayarlarına geri dönmektedir.* Bu, ileride ortaya çıkacak yeni bir arayış değil, geleneğe bir rücu hareketidir. Mesela Fransa’da “Yeniden Ortaçağ” adlı bir düşünce akımı var. Alain de Benoist’nın öncülüğünde bu hareket, modern dönemin toptan terk edilmesini ve Ortaçağ değerler sistemine dönülmesini savunuyor. Ben de bu yaklaşımı kendi tarihimize, yani İslâm tarihine uyguladığımda benzer bir sonuca varıyorum.

Elbette bu yüzyılda da değerli âlimler çıkmıştır, hem Türkiye’de hem de dışında. Sûfî yazarlar, meşâyih, entelektüeller mevcuttur. Ancak ben bu dönemde ortaya çıkan düşüncelerin çoğunlukla orijinal olmadığını, ikincil hatta üçüncül nitelikte olduğunu düşünüyorum. Bu çağda doktrinel bir inşa faaliyeti yürütülememektedir. İlham ve vahiy boyutu eksik olduğu için bugünkü düşünce, geçmişin büyüklerinin eserlerini aktarmaktan ibarettir. Yani İbnü’l-Arabî’den, Mevlânâ’dan ya da bir başka pirden nakiller yapılıyor; ancak özgün bir üretim söz konusu değil. Bu nedenle çağdaş düşüncenin temelini sorunlu olduğunu ve 20. yüzyılın adeta kesilip atılması gerektiğini savunuyorum.

Bu yaklaşım devrimcilik olarak değil, devrimlerin yıkıcı etkisinin bir tespiti olarak anlaşılmalıdır. Çünkü devrimler zihniyet dünyasını tahrip etmiştir. Örneğin 1917 Ekim Devrimi bile, günümüzde Putin tarafından tarihsel olarak rafa kaldırılmıştır. Benzer bir süreç bizde de kaçınılmazdır. Çünkü gelenek kırıldığı zaman, doğru düşünce neşet edemez. Bu, Müslüman düşünce için de geçerlidir. Bizim düşüncelerimiz bugün yama gibidir; ikincil,

türev düşüncelerdir. Evet, kıymetli âlimlerimiz var; fakat ne bir İbnü’l-Arabî, ne bir Mevlânâ, ne de bir İsmâil Hakkı Bursevî çıkmıştır. Her örneği İbnü’l-Arabî ile kıyaslamak zorunda değiliz elbette; ama Bursevî ayarında bir isim bile yoktur. Osmanlı’ya baktığımızda, onun gibi en az beş yüz sûfî görebiliriz. Bugün böyle bir zemin mevcut değildir.

Bizler de ancak tasavvuf araştırmacısıyız. Ne yapıyoruz? Arapça ve Farsça biliyoruz; klasik metinlerden okuduklarımızı derleyip paketliyor, yayınlıyoruz. İnsanlar da bizi “âlim” sanıyor. Oysa orijinal değiliz. Çünkü ilham sahibi olabilmek için çok daha yoğun ve sahici bir manevî hayat yaşamak gerekir. Allah’a şükür, asgarî düzeyde bu hayatı yaşıyoruz belki ama azamî manada bir derinliğimiz yok. Nerede kaldı Gavs-ı azam, kutub, gavs-ı sakaleyn gibi yüksek manevî mertebeler... böyle iddiaları dile getirirken en azından insanın haddini bilmesi gerekir. Mütevazı olanı Rahmân yüceltecektir. Biz bu yolun kıtmiriyiz. Belki o zaman lütuf bize ulaşır. Ortaçağda bile bu kadar çok “gavs” yoktu. Bugün ise tasavvufu derinliğinden koparıp bir yüzeysellik içinde değerlendirenler çok. Bunlar daha çok tasavvuf sosyolojisi

Döşenmiş bir tren hattı vardır; bu hattın nereden kalkıp nereye varacağı bellidir. Eğer bir vagon bu raydan çıkmışsa, yapmanız gereken şey oldukça basittir: Vagonu tekrar rayın üstüne oturtmak. Rayla buluştuğu anda zaten kendi güzergâhına kavuşur. Fakat eğer vagon raydan çıkmış ve orada bırakılmışsa, isterse modern dünyanın en ileri teknolojileriyle donatılmış, altın kaplama, klimalı, nefis ve harika bir vagon olsun, o rayda ilerlemediği sürece yalnızca yerinde sayar; hatta devrilme ihtimali bile vardır.

yapıyorlar. Tasavvufu, kavanozun dışını yalayarak anlatıyorlar.

Günümüzde “tasavvuf” kelimesini çokça kullanan yapılar var ama birçoğu tarikat hüviyeti taşıyor. Çünkü “Hak sohbeti” yok. Seyr u sülûk yok. İsmi anmak istemem ama bazı cemaatler var ki, toplum onları *tarikât* zannediyor. Oysa tarikat, seyr u sülûk demektir, hak sohbetidir. O yol, insanı ayağa kaldırır. Elbette bu yapılar kötüdür diyemem. Kendilerine tarikat diyor olabilirler ama aslında cemaatlerdir. Çünkü tarikat olmak zordur, mürşid olmak daha da zordur. Ancak bu yapıların varlığına da bütünüyle karşı çıkmak doğru değil. Fakirlere çorba dağıtıyorlar, öğrencilere burs sağlıyorlar, tasavvuf kitapları okuyorlar. Allah razı olsun. Bu yönleriyle

değerlidirler. Fakat beni şahsen cezbetmez. Eğer bir yapıya dâhil olacaksam, yayınevi sayısı, dergi bolluğu, medya gücü ya da siyasal-etkinlik düzeyi benim için ölçüt değildir. Birilerinin ilgisini çekebilir elbette. Allah mübarek etsin. Benim için asıl ölçü, orada hak sohbeti olup olmadığıdır. Hak kelâmının bulunmadığı bir yerde bulunmak istemem. Allah’a şükür geçim derdim yok. Maddî bir beklenti içinde değilim. Ancak biri çıkıp da bana Yâr’dan, kaynaktan bir haber getirirse; işte ben onun kulu olurum, gider kapısında da yatarım.

-Hocam sorumuza geri dönersek, çok-katmanlılığı keşfetmenin bugünkü yöntemi nasıl olacak?

Çok katmanlılık, zaten ilâhî ve evrensel bir prensip olduğu

için, bu prensibe uygun bir yöntem inşa ettiğinizde aslında yeni bir şey icat etmiş olmazsınız; yalnızca var olanı yeniden inşa etmiş olursunuz. Bu anlamda “tradisyonalist ekole mensubum” derken kastettiğim de budur. Zira tradisyon dediğimiz şey zaten kendiliğinden devam eden bir çizgidir. Siz ondan uzaklaşmış olabilirsiniz; fakat yapılması gereken şey, tekrar o çizgiye oturmaktır.

Bunu bir benzetmeyle açıklayabiliriz: Döşenmiş bir tren hattı vardır; bu hattın nereden kalkıp nereye varacağı bellidir. Eğer bir vagon bu raydan çıkmışsa, yapmanız gereken şey oldukça basittir: Vagonu tekrar rayın üstüne oturtmak. Rayla buluştuğu anda zaten kendi güzergâhına kavuşur. Fakat

eğer vagon raydan çıkmış ve orada bırakılmışsa, isterse modern dünyanın en ileri teknolojileriyle donatılmış, altın kaplama, klimalı, nefis ve harika bir vagon olsun, o rayda ilerlemediği sürece yalnızca yerinde sayar; hatta devrilme ihtimali bile vardır. Modern insanın durumu da işte bu raydan çıkmış vagon gibidir. Ya da başka bir benzetmeyle, dümeni kırılmış bir yelkenli gibi: Atlas Okyanusu'nun ortasında, rüzgâr nereden eserse o yöne sürüklenen, rotasız bir gemi. Tesadüflerle belki bir kıyıya ulaşabilir ama nereye gittiği belli değildir. Oysa tradisyon böyle değildir. Tradisyonun bir rotası, bir destinasyonu, bir kalkış ve bir varış noktası vardır. Vagonun nasıl işletileceği, nasıl sevk edileceği bellidir. Önüne bir lokomotif kenetlenektir; bu lokomotif bir rehberdir. Bu bağlamda, modern insanın arayışı ya da kurtuluşu ancak geleneğe dönüşle mümkündür.

Burada şunun altını çizmek gerekir: Geleneğe dönüş tarihsel veya nostaljik bir geriye dönüş değildir. “Bu selefilik değil mi?” sorusu da burada anlamını yitirir. Çünkü bizim kastettiğimiz zaman içinde geriye gitmek değildir. Zira Herakleitos’a atfedilen ve evrensel bir anlam taşıyan o meşhur sözü hatırlayalım: “Aynı

nehirde iki kere yıkanamazsın.” O nehir akıp gitmiştir, ancak suya tekrar girmek mümkündür; yalnız bu kez girdiğin su, artık o eski su değildir. Tarih akıp gitmiştir; fakat değerler sistemi değişmez. Yapılması gereken şey, o evrensel değerler sistemine tekrar referans vermektir. Selefilikten farkımız da budur: Selefi anlayış zamanî olarak geriye dönmeyi, hatta giyim-kuşam ve teçhizat düzeyinde de geçmişi ihya etmeyi önerir. Oysa biz, Ortaçağ değer sistemine atıfla bu değerlerin ruhunu günümüzde ve gelecekte yaşayabileceğimizi savunuruz. Elbette ki şekiller, araçlar ve görünümeler değişebilir. Mesela, Peygamber Efendimiz’in ya da büyük âriflerin sözlerinde dönemlerine özgü uyarılar vardır. İbnü’l-Arabî’nin “Mümkünse deniz yolunu kullanma, kara yolunu tercih et” demesi gibi. O dönemde uçak yoktu. Dolayısıyla bu sözü esas alarak bugün “o hâlde hepimiz deveyle seyahat edelim” diyemeyiz. Burada asıl olan ilke ve ruhtur. Prensibi almak ve onu günümüz bağlamında uygulamaktır. Örneğin “Hırsızlık yapma!” ilkesi Ortaçağ’ın temel evrensel değerlerinden biridir. Ancak bugün öyle bir noktaya gelindi ki, bazı çalışmalar “hırsızlık zekâyı geliştirir” türünden

absürt tezler ortaya koyabiliyor. Hırsız, duvara tırmanır, fit olur, beyni çalışır vs. gibi sözde rasyonelleştirmelerle hırsızlık meşrulaştırılabilir. Oysa bu, evrensel değerlerden sapmadır, tradisyondan kopuştur.

Bugün geldiğimiz noktada, ahlâkî kavramların içi boşaltılıyor. Artık kimi şeyleri açıkça dillendirmek neredeyse imkânsız hale geldi. LGBT, eşcinsellik gibi konular, bâtil hak elbisesiyle sunmanın güncel örnekleri. Kur’an’da da uyarıldığı gibi: “Kıyamete yakın hak bâtil, bâtil hak elbisesiyle sunulacak. Ayak baş, baş ayak olacak.” Gerçek hakikat farklı kisvelerle perdelenmiş olacak. Faiz başka bir adla meşrulaştırılacak, cinsiyet rolleri ilâhî düzene aykırı şekilde değiştirilecek. Mesela kızım, İngiltere’de psikoloji alanında yüksek lisans yaptı, yeni mezun oldu. Orada danışanlarıyla kurduğu ilişkilerde yaşadığı zorlukları annesiyle daha çok, benimle ise kısmen paylaşabiliyor. Anlattığına göre danışanlar arasında iki erkek “eşim” diye birbirini tanıtıyor, bebek arabasıyla geliyorlar ve “bu da bizim çocuğumuz” diyorlar. Bir tanesi “eşim artık bana ilgi göstermiyor, depresyondayım” diye başvuruyor. Ve karşısına başörtülü bir terapist olarak kızım çıkıyor. Ne diyebilir? Bir

şey demesi suç sayılabilir. Buna çözüm üretmesi bekleniyor ama içten içe yanıyor.

Bazı sapkınlıklar normalleştiriliyor, bu en tehlikelisi. Tıpkı Yahudilikte olduğu gibi: Hahamlar kelimelerle oynadı, tohumlarla oynadı, yaratılışın düzenini bozdu. Bugün biz de aynı noktadayız. Peki nasıl geri döneceğiz? Eğer hâlâ “ata tohumu”nu muhafaza ediyorsan, yeniden Çanakkale domatesi yetiştirebilirsin. Ziraatte bile bugün seküler zihin, ata tohumu peşinde. “Yenilik” adı altında gelen şeylere güvenmeyip, “atadan-dededen kalanı” arıyorlar. Gıda, tarım, inanç, ahlâk... her alanda aynı şey geçerli. Bir gün insanlar şu noktaya gelecek: “Atam, dedem, ninem neye inanıyorsa, onu getirin bana.” Belki biz bunu görürüz, belki göremeyiz. Ama bu yüzyıl, mevcut aklın kesilip atıldığı bir yüzyıl olacak.

-Hocam bazı teklifler var mesela, duyuyorsunuzdur sizde. Tasavvufta da revizyona gidilmesi gerektiği gibi. Tasavvufta karşımıza çıkan çeşitli sorunlar dolayısıyla, özellikle tarikat uygulamalarında karşımıza çıkan hususlar dolayısıyla

onlar işte bazen akademiden de gelebiliyor. Hatta kendi akademik camiamızda da duyabiliyoruz. Revize etmeliyiz, şöyle etmeliyiz, böyle etmeliyiz gibi teklifler zuhur ediyor. Bu teklifleri nasıl değerlendirmeliyiz? Biz hakikaten ata tohumuna sahip miyiz? Bizden başka sahip olanlar da var mı?

Burada dikkat edilmesi gereken en temel mesele, önceki metinde de sorunun sonuna doğru işaret ettiğim gibi, “ata tohumuna sahip olup olmadığımız”dır. Eğer bu ata tohumu elinizdeyse, yani öz, saf ve bozulmamış geleneksel hakikatle ilişkiniz kopmamışsa; o zaman uygulamalarda, teşrifatta, ritüellerde bazı tashihler, ilaveler ya da çıkarmalar yapılabilir. Ancak bu değişiklikler gelişi güzel, keyfi ve bireysel bir yorumla değil; manevî bir işaretle ve irşad makamına sahip bir zâtın nezaretiyle gerçekleşmelidir.

Yani kişi “Ben böyle uygun gördüm” diyerek bir geleneği değiştiremez. Bu, ehliyetsiz müdahale olur. Fakat işaretle, bâtinî bir sezgiyle, ilham yahut işaret edilmiş bir hal ile bazı uygulamalar yeniden düzenlenebilir. Buna dair gelenek içinde örnekler mevcuttur. Nitekim böyle

durumlarda, irşad makamında bulunanlar şöyle beyan ederler: “Daha evvel şöyle zikrederdik, şimdi o kısmı yapmıyoruz; bana böyle bildirildi, artık şöyle yapıyoruz.” Bu, gelenek içinde yer alan canlılık ve hikmettir; şekle değil, ruha bağlı bir sadakatin tezahürüdür. Özü koruyarak teferruatta tashih yapabilme esnekliği, geleneğin ölmediğini, bilakis yaşayan bir

varlık gibi nefes alıp verdiğini gösterir.

- Diyelim ki bir kişi çıkıp tasavvuf yolunun temel unsurlarından birini —mesela “rabîta”yı— kaldırdığını, artık bunun olmayacağını söylüyor. Bu konuda ne deriz?

Öncelikle şu ayrımı net şekilde ortaya koymak gerekir: Rabîta gibi unsurlar, tasavvufun maksatları değil, vesileleridir. Araçlardır. Ama sıradan araçlar da değildir; kuvvetli araçlardır. Mesela rabîta, sohbet, hatme, halvet, zikir meclisi, mürâkabe gibi unsurların her biri, seyr u sülûkun farklı istasyonlarında ruhu tekâmüle sevk eden vasıtalarlardır. Ancak bir kişi kalkıp da bu araçlardan birini kökten inkâr eder, “bu artık yoktur, tamamen kaldırılmıştır, yanlıştır” derse — hele bunu bir “devrim” edasıyla yaparsa — burada mesele tashih değil, tahrib olur. Bu artık bir “ıslah” değil, bir “kopuş”tur. Bu, geleneği tashih değil, devirmek olur.

Kuşadalı İbrahim Efendi gibi zâtların, kendi zamanlarında bazı zikir şekillerini değiştirmeleri veya uygulamalarda tashihler yapmaları olmuş olabilir; fakat bunlar daima bâtinî işaret,

irfânî keşif çerçevesinde yapılmıştır. Hiçbiri “Ben bu yolu kökten yeniden kuruyorum” dememiştir. Çünkü bunu diyen, kendi nefsini yolun önüne koymuş olur.

Bir kez daha vurgulamak gerekir: Tasavvuf yollarında esas olan, maksatlardır: arınma, teslimiyet, seyr u sülûk, vuslat... Bunlara hizmet eden yöntemler zamanla bazı nüanslarla değişebilir, ancak bu değişim ya da sadeleşme asla keyfî bir devrim şeklinde olamaz. Hele bir kişi çıkıp “bu artık yok” dediğinde, hele hele “şirk” gibi ifadelerle geleneksel uygulamayı tahkir ettiğinde, bu bizzat yolun ruhunu zedelemek olur. Böyle bir tavır, o yolu bozmak, hattâ başka bir şeye dönüştürmek anlamına gelir.

Velhasıl; değişim dediğimiz şey, eğer işaretle, yetkiyle, adabıyla olursa o tashihtir, reform değil. Ama “artık bu yok, bu iptal” gibi söylemlerle gelen köklü müdahaleler devrimdir — ve devrimler çoğu zaman devirir. O kişi de, eğer haddini bilmeden konuşmuşsa, o işin tokadını yer.

- Bugüne kadar bu uygulamamız yanlıştı dese...

Bu, çok dikkat edilmesi gereken konulardır. Yöntemlerimizden biri olarak, büyüklerimiz bu

yolu uzun zamandır tatbik etmişlerdir. Mesela, daha somut bir örnek vereyim; Halvetiyye-yi Uşşâkiye’nin piri Buhâralı Seyyid Hasan Hüsameddin el-Uşşâkî, himmeti daim olsun. İlk dönem Uşşâkîler devrana kalkmazlar, kıyama kalkmazlardı; nısf kıyâm zikri yaparlardı. En eski metinlerde böyle geçer. Gündüzleri oruç tutar, geceleri namaz kıarlardı. Zikirlerinde enstrüman kullanılmaz, kuûdî zikrederlerdi. Ancak Pîr-i sâlis Abdullah Salahaddin Uşşâkî ile beraber devrâna kalkılmaya başlanmıştır. Uşşâkîliğin ilk döneminde olmayan bir şeyi kendisi icihad ederek uygulamıştır. Bu durum bütün tarikatlarda görülebilir. Bugün Cerrâhî zikri denilen zikir eklektiktir. Ancak bunu yapacak olan pir makamındaki kişidir ve ona işaretle bildirilir. Esmâlarda da ilaveler icihadla olmuştur. Bazıları daha fazla eklemiştir, bazıları ise bunu tekrar sınırlamıştır. Dervişânın terbiyesinde bu tür yöntemler uygulanır.

Nakşîlik örneğinde, Nakşiyye’nin Müceddidiyye kolu 21 derstir. Şu anda bunu sürdüren azdır. İlk ders 5000 kelime-i tevhidle başlar, sonraki derslerde kelime-i tevhid sayısı artar ve murakabe dersleri de eklenir. Günde 3,5-4 saat ayırmak gerekir, mümkünse

gece yapılmalıdır. Ancak herkesin gündelik hayatında buna uygun bir program yapmak kolay değildir. Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri de Nakşî Müceddidî olarak rabıta uygulamasına daha çok önem vermiştir. O da müntesiplerinin terbiyesini bu yöntemle sürdürmüştür. Mahmud Efendi ise tenzilât kabul etmeyen bir yaklaşıma sahipti. Öğrencilerinin tam anlamıyla derviş olmalarını isterdi.

Bazı uygulamalarda, belirli işaretler alındığında değişiklikler yapılabilir. Ancak genel olarak, tarikatların temel doktrinleri korunmalıdır. Günümüzde tarikatların yapısında bazı değişiklikler ve karışıklıklar yaşanmakla birlikte, bunun farkında olmak önemlidir. Tasavvuf yolu kolay bir yol değildir. İnsanların ilerledikçe çeşitli manevi halleri ve imtihanları olabilir. Bu süreçte sabır, tevazu ve doğru rehberlik çok önemlidir. İlim, hikmet ve terbiyede hassasiyet gösterilmelidir. Yanlış yönlendirmeler ve aşırı yüklenmelerden kaçınılmalıdır. İnsanlık, evrensel ve ilahi düşünce geleneğine zamanla yeniden dönecektir. Eğer bu olmazsa, bu durum insanlık için bir kırılma noktası oluşturabilir. Günümüzde referanslar kopmuş gibi görünse de,

hakiki yol göstericiler ve doğru yöntemlerle bu kopukluklar giderilebilir. Allah Teâlâ'nın takdiriyle dünya sahnesi kapanmadan önce bu mümkün olacaktır.

-Son soru: Akademideki tasavvuf çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ülkemizin yaşadığı enteresan bir paradokstur bu. Bildiğiniz üzere, dünyada üç ülkede tasavvufi faaliyetler kanunla yasaktır ve bu üçü de İslam ülkesidir. Hatta İsrail'de bile böyle bir yasak bulunmamaktadır. Birincisi Suudi Arabistan'dır; Vahhâbilik nedeniyle yasaktır. Ancak Suudi Arabistan'da hâlen sufiler mevcuttur. Kanunen tekke açmak veya faaliyet yürütmek yasaktır. İkincisi ise komşumuz İran'dır. Orada da kanunen yasaktır fakat kanun dışı olarak tarikatlar vardır. Hem Sünni hem Şii tarikatlar bulunmaktadır. Tarikat mensuplarını tanıyorum; mollalar arasında bile tarikat mensupları vardır. Özellikle Zehebiyye tarikatı, Humeynî'nin bağlı olduğu tarikattır ve o da ehl-i tariktir. Fakat kanunen yasaktır. Onların gerekçesi ise Şia'da, bildiğiniz gibi, imâma bağlılık ve imâma bey'at anlayışının bulunmasıdır. Siz bir imâma bağlandığınızda

şeyhe bağlanamazsınız. Ortada iki imâm olamaz; hangisine bağlanacaksınız? Dolayısıyla "birisi benim şeyhim, diğeri benim imâmım" diyemezsiniz. İmâm denilen kişi, sizin spiritüel ve mânevî ihtiyaçlarınızı karşılayan bir tür mürşitlik yapan kişidir zaten. Ancak Şia'da bunun dışında başka bir mürşide ihtiyaç olmadığı anlayışı vardır.

Ülkemize geldiğimizde ise, Cumhuriyet devrimlerinin etkisiyle 30 Kasım 1925'te çıkarılan 677 sayılı Tekâyâ ve Zevâyâ'nın Seddi'ne dair kanun bulunmaktadır; bu yıl kanunun tam 100. yılıdır, Kasım ayına az kalmıştır. Ne yazık ki kimse bunu gündeme getirmemektedir. Bu kanun ne demektir? Toplantı yapılmasının engellenmesi demektir; bu, anti-demokratik bir uygulamadır, insan haklarına aykırıdır, düşünce özgürlüğüne aykırıdır, din özgürlüğüne aykırıdır. Örneğin Alevi kardeşlerimiz bu konuda çok güzel kazanımlar elde etmişlerdir. Artık dergah açabilmektedirler. Alevi-Bektaşî konfederasyonlarımız vardır, inşallah daha da artacaktır. Ancak mesela bir Sünni kardeşimiz "Diplomam var, Halvetîyim, Kâdirîyim, Kâdirî dergâhımı açmak istiyorum" dese, resmi ve onaylı olarak dergah açması yasaktır. Bu

antidemokratik bir durumdur; bütün dergahlar ya tamamen kapalı olmalı ya da hepsi açık olmalıdır.

Bunun yanında söylediğim paradoksa da geleceğim. Dünyada sadece bir ülke vardır ki akademide tasavvuf diye müstakil bir anabilim dalı bulunmaktadır. Dünyada hiçbir üniversitede tasavvuf anabilim dalı yoktur. Tasavvuf çalışmaları vardır fakat bunlar genellikle İslami Araştırmalar, Din Bilimleri veya Ortadoğu Çalışmaları gibi bölümlerin altındadır. Birisi “Ben tasavvuf konusunda şu konuyu çalışacağım” der ve hocası izin verirse çalışabilir ama müstakil bir departman bulunmamaktadır. İslam dünyasında da böyle bir anabilim dalı mevcut değildir. İslam dünyasında genellikle şeriat fakülteleri bulunmaktadır. Fıkıh, Arapça gibi dersler okutulur. Hele Selefilğin hâkim olduğu yerlerde akâid dersleri okutulur ve akâid dışında başka bir ders pek bulunmamaktadır. Ancak tasavvuf anabilim dalı yalnızca ve yalnızca Türkiye’de vardır.

Ben asistanlığa başladığım zaman böyle bir bilim dalı yoktu. Dolayısıyla benim ilk girişim İslâm Felsefesi asistanlığıydı. Ama tasavvuf

çalışan İslâm Felsefesi asistanı İslâm Felsefesi anabilim dalındaydı. O zaman İslâm Felsefesi ve Kelâm diye iki anabilim dalı vardı. Yanılmıyorsam 1993’te müstakil bir anabilim dalı oldu. Bu çok güzel bir şeydir, her şeyden evvel bunun kuruluşunu ben destekliyorum. Ancak bunun içinin doldurulması, nasıl doldurulacağı noktasına geleceğiz.

Bir de ülkemizde çok fazla ilahiyat fakültesi açıldı. Her şehre ilahiyat fakültesi açılınca kalite düştü. Eskiden ilahiyat belli başlı şehirlerdeydi. O ilahiyat ilimleri biraz ayağa düştü. Bunun yanında o ilahiyat fakültelerinde tasavvuf bölümlerinde, aynı zamanda eğer yüksek lisans ve doktora dersleri de açılıyorsa, hatasıyla-savâbıyla, on taneden diyelim ki beş tanesini çöpe atalım ama beş tane de iyi tez yapılmaya başlandı. Yani YÖK sitesine girin, tasavvuf adı altında yapılan tezlerde ya Osmanlıca bir metin, bir metin, ya Arapça bir metin tahkiki yapılmak suretiyle akademik dünyaya ya Farsça kazandırılmıştır. Bunlar çok güzel katkılardır. Bunları inkar edemem, yani bunlar güzel katkılardır. Mükemmel olmayabilir, çok sıkıntılı tezleri de görüyoruz.

Bunlar aslında tasavvufi düşünce için malzeme alanlarıdır. Burada ayırım şu: *bazı arkadaşlar tasavvuf anabilim dalını tekke faaliyeti ile karıştırıyorlar*. Orası tekke değil, orası akademidir. Orada tasavvufun zâhiri yapılı, tasavvufun tâhiri yapılı. Güzel ama hani hocasına göre de değişir, yani ehl-i melâmet biliyorsunuz bir kahvehane köşesini de tekke gibi kullanabilir, medrese köşesini de tekke gibi kullanabilir. Caminin imamı bir Melâmî imâmsa, onun camisi tekkesi haline gelebilir. Eğer üniversite hocası ise, dersi de bir tür manevî ders haline gelebilir. Onu öyle formatlamaz ama kendiliğinden öyle olur. Onu kullanıyorsa birileri onun üzerinden megafon olarak kullanıyorsa, mesajını iletirler. Öğrenciler içerisinde de kalbinde birazcık öyle ilgiler olan varsa, onlar yakalarlar, yakalayacağını. O çalışma şekli doğal bir çalışma şeklidir.

Netice olarak mükemmel olmasa da akademide bu kadar fazla tez üretilmesi, topladığın zaman yılda, saymadım istatistiğini çıkarmadım ama, diyelim ki on tane tasavvuftan tez yapılmış olsa yılda, elli tane de yüksek lisans yapılmış olsa, sonra da bunlar belirli yayın evlerinde yayınlanıyor olsa çok güzel bir faaliyettir. Allah razı olsun. Senin yaptığın

tercümeler vs. bu birinci merhale. Bundan sonra biz bu metinlere ihtiyacımız var. Ama ondan sonra o metinleri okuyup hazmedip ikinci dönem dediğimiz onun şerh edilmesi, açıklanması dönemi gelir. Ama açıklamanın olabilmesi için önce metinlerin ortaya çıkması lazım. Ondan dolayı klasik metinlerimizi ortaya koyan ister telif, ister tercüme, ister tahkik çalışmalarına ihtiyacımız var.

Bu konuda da çok güzel metinler çıktı ortaya. Bir Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi'nin metinleri, ki bir Nakşî şeyhidir mesela, en az yedi sekiz tane tez yapıldı. Ama maalesef yayın dünyası, mesela ben şahsen devlet olsam bir Köstendilli serisi yaparım. Sağ olsun Mustafa Tatcı, kendi Halvetî meşâyihinin divanlarını neşrediyor, Türk dili ve edebiyatı akademisyeni olması hasebiyle. Metinleri güzel neşrediyor. Bizim o metinlere ihtiyacımız var. O metinleri sen alacaksın, ondan sonra onun üzerinden yorumlarını geliştireceksin. Şahsen mesela bu konuda uzun yıllara dayalı bir şikayetimi bir kere daha dile getireyim. Ta Safer Efendi'den beri söylerim. Allah razı olsun Cerrâhî Tekkesi tekkeler kapatıldıktan sonra hâlâ İstanbul neş'esini -hem mûsikîsini, hem icrâ usûllerini

koruyan, muhafaza eden bir yapı. Çünkü diğer tekkeler taşraya kaçmışlardır, Anadolu'ya kaçmışlardır. Bazı usûllerini, âdâblarını unutmuşlardır. Allah onlardan da razı olsun ama daha böyle hafızayı kaybetmişlerdir. Kayıt tutanı kalmamıştır. O manada Fahreddin Efendi'den başlayan bir şey bu, derler ki makaralı teybi aldı tek tek, tekkeler kapatıldığı esnada Kâdirî ise Kâdirî, Nakşî ise Nakşî, hepsinin usûllerini kaydetti. Bunlar çok güzel şeyler. Bugün Cerrâhî Tekkesi'nin arşivi o manada çok zengin ama nedense, ümid ederim ki inşallah bundan sonra olur, diyeyim dua edeyim, o malzemeyi öyle akademik bir dille gerek mûsikîsini gerek diğer konularda olsun çok güzel ilmî neşirler yapmaya müsait ama bunu yapmıyor, bunu yerine getirmiyorlar. Orada bir sitemim var.

Sonuç olarak, tasavvuf akademisi alanında geline bu noktayı hem olumlu hem eleştirel bir perspektifle değerlendirmek gerekir. Kurumsallaşmanın ve bilim dalı olarak müstakil tasavvuf anabilim dalının kurulmasının önemi büyüktür; ancak bu altyapının içeriğinin titizlikle ve derinlemesine doldurulması elzemdir. Artan tez sayısı ve yapılan metin çalışmaları

umut vericidir, fakat bunların niteliği ve akademik özenle işlenmesi hususunda daha dikkatli olunmalıdır. Ayrıca, tasavvufun tarihî, kültürel ve entelektüel boyutlarının akademik ciddiyetle korunup geliştirilmesi, geleneksel kaynakların akademik yöntemlerle sağlıklı şekilde gün yüzüne çıkarılmasıyla mümkün olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, tasavvufun bilimsel düzeyde ilerlemesi, ancak alanın sistematik ve disiplinlerarası yaklaşımla ele alınmasıyla sağlanabilir. Böylece hem sahih tasavvufî miras korunur hem de çağdaş ilim dünyasında hak ettiği yeri alır.

- Kıymetli hocam tasavvufun dünü, bugünü ve yarınına dair önemli ve ufuk açıcı bilgiler verdiniz. Değerli görüş ve paylaşımlarınız için çok teşekkür ederiz.

